Şırnak Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
Cilt: 11, Sayı: 24, Haziran 2020

Şırnak University
Journal of Divinity Faculty
Vol.: 11, Issue: 24, June 2020

e-ISSN 2667-6575

Talmud Geleneğinde İsa'nın İz Düşümleri

Projection of Jesus in the Talmudic Tradition

Kenan Has
Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı
Professor, Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies
Kayseri, Turkey
khas@erciyes.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-3925-4003

Arzu Cebe
Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İbrani Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Research Assistant, Erciyes University, Faculty of Letters, Department of Hebrew Language and Literature
Kayseri, Turkey
arzucebe@erciyes.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-6640-6132

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 2 Nisan / April 2020
Kabul Tarihi / Accepted: 5 Mayıs / May 2020
Yayın Tarihi / Published: 15 Haziran / June 2020
Cilt / Volume: 11 **Sayı / Issue:** 24 **Sayfa / Pages:** 240-259
Atıf / Cite as: Has, Kenan - Cebe, Arzu. "Talmud Geleneğinde İsa'nın İz Düşümleri [Projection of Jesus in the Talmudic Tradition]". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi–Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 11/24 (June 2020), 240-259. https://doi.org/10.35415/sirnakifd.713506
Etik Beyanı / Ethics Declaration: Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiştir. Makale etik izin gerektirmeyen bir çalışma olup en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir / In this article, the principles of scientific research and publication ethics are respected. The article is a study that does not require ethical permission. It has been reviewed by at least two referees and was confirmed that it did not contain plagiarism.
Copyright © Published by Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Şırnak, Türkiye (Şırnak University, Faculty of Divinity, Şırnak, 73000 Turkey).

Öz

Talmud, Yahudilikte Orta Çağ'ın başlarından itibaren Filistin ve Babil'de yaşayan bilgelerin uzun süren çalışmaları sonucunda ortaya çıkan, tarihi süreçte zamana ve şartlara göre geliştirilen sözlü yasa sisteminin yazılı halidir. Fakat belirtmek gerekir ki Talmud metninin içeriğinde yasalar dışında diğer konular da yer almaktadır: Özellikle İsa ve onun kimliği ile ilgili yer alan bilgiler Hristiyanlık ve Yahudilik arasındaki fikir ayrılığının temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Talmud metni açısından İsa'ya yaklaşım hususunda, ona verilen isimlerin ve ifadelerin anlamını ortaya çıkarmak ve analiz etmektir. Bu bağlamda, Talmud'da İsa hakkında daha çok bahseden bölümler, özellikle *Sanhedrin*, *Shabat* ve *Hagiga* bölümlerinde İsa'ya verilen *Yeşu, Ben Pantira, Yeşu haNotsri, Ben Stada* isimleri, bu isimlerin kullanım nedenleri ve anlamları, ayrıca İsa'yla ilgili bahsi geçen bölümlerde kullanılan ifadeler ve/veya hitap şekilleri ana hatlarıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ayrıca Talmud metninde İsa'nın annesi; İsa'yı evlilik dışı doğuran ve onu koruyan bir kadın olarak bahsedilmekte olan Meryem'le ilgili pasajlardan örnekler sunulacaktır. Bu hususlar dikkate alınarak Talmud literatürünün İsa konusunda Yahudilik için bir kaynak teşkil edip etmediği araştırılacaktır. Bu çalışma sadece Talmud'daki İsa yaklaşımı ile sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Nasıralı İsa, Yeşu, Ben Pantira, Meryem, Talmud.

Abstract

Talmud is a written form of an oral law system that emerged as a result of long term work by sages living in Palestine and Babylon from the beginning of the Middle Ages. It also passed throughout a definite historical period and developed in accordance with time and conditions. It should be noted that together with laws, other topics also are found in Talmud. Especially, material on Jesus and his identity underlie the main divergence between Judaism and Christianity. Main subject of this study is revealing and analyzing names given to Jesus and phrases expressed about him on the basis of the approach of Talmudic texts to him. In this regard, several chapters of the Babylonian Talmud, specially, Sanhedrin, Shabbath and Khagigah, where Jesus is mentioned with names as Yeshu, Ben Patira, Yeshu haNotzri and Ben Stada, have been studied and reasons of usage and meanings of these names have been researched. Besides, expressions and/or forms of address in regard to Jesus in the abovementioned chapters have been evaluated. Also, examples have been presented from the passages of the Talmud, which describes Mary - the mother of Jesus, who bore him illegitimately and protected him. Taking into consideration these points, it has been researched if the Talmudic literature can be a source for Jesus. This study is merely limited to the approach of the Talmud to Jesus.

Keywords: History of Religions, Jesus of Nazareth, Yeshu, Ben Patira, Mary, Talmud.

Extended Abstract

The question whether Jesus existed in history as a real man was subject to studies beginning from the period, when critical research of the holy texts became possible, while rabbinic literature was included for the purpose of acquiring additional knowledge on Jesus and for further study of the question. However, it should be mentioned that direct or indirect references to Jesus in the Talmudic literature are sparse. Composed in the 3rd century on the basis of the original, still unchanged texts of oral tradition, the Mishnah and Tosefta books of the Talmud do not contain much information on Christianity and in particular, on Jesus. In general, respective information is found more in the Gemara book of the Talmud. The main reason for it lies on that Gemara was composed in the 5th century and therefore, interpretations and analyses of previous rabbis, not included in Mishnaic and Toseftan texts, were incorporated into Gemara. Information on Jesus and his life, in general, exist in the Babylonian Talmud. Within this scope, the Munich Talmud has high importance. Composed in 1343, the Munich Talmud is known as the oldest manuscript comprising the entire content of the Babylonian Talmud and is accepted as the only uncensored copy of the Talmud. More clearly, absence of much information and presence of only exceptional passages on Jesus in other manuscripts of the Talmud increases the possibility that respective information might have been excluded from them. Indeed, a Jewish Council assembled in Poland in 1631 issued a circular letter offering prospective exclusion of all Talmudic passages mentioning Jesus. Based on and in accordance with the issued circular letter, in all copies of the Talmud published since the Amsterdam edition of 1644, numerous passages on Jesus are absent. The mentioned excluded passages were compiled by the German professor Strach and published in brochures, which ensured their protection as a source and access to them.

Modern scholars differ in opinion in regard to the approach of the Talmud to Jesus. In this context, the differences of opinion on Talmud and Jesus continued to exist in two main forms: Some scholars advocate the opinion that the person mentioned in the Talmud is not Jesus, while others assume that the figure named Jesus in the Talmud corresponds to the image of Jesus in Christianity (especially, regarding his mother Mary and attributes identifying Jesus) and therefore, the respective passages were deliberately excluded from later uncensored editions of the Talmud. As to negative phrases on Jesus and Mary in the current Talmudic literature, they are found in the passages, but are of insignificant feature and do not bear any quality of historical source in regard to Jesus and Mary. In particular, information reflected in the Talmudic literature on Jesus is regarded by Christian clergymen as extremely prejudiced and unreliable. Such an approach is generally evaluated to originate also from that the period the

Talmudic literature was composed coincided with the age, when Christianity was systematically criticized by Jewish clergymen.

In the Talmudic literature, several issues on Jesus (if it is truly the same Jesus) draw special attention. Among them are different names of Jesus, namely, Yeshu, Ben Pandera (Pandera's son), Yeshu haNozri, and etc., which the Talmud uses for identification of Jesus. Another noteworthy issue is Jesus of Nazareth's sins, causing him to be excluded from the Jewish community. Jesus, who had learned sorcery in Egypt, drew relevant knowledge on his skin and brought it to the Land of Israel. With the support of foreign communities, he attempted to prevent Jews from praying. Furthermore, passages commentating on Jesus contain phrases as penalty for Jesus, Jesus and his disciples, execution of Jesus, Jesus the sorcerer, the bad disciple Jesus, etc.

Referring to Jesus, the Talmudic literature very often emphasizes the word mamzer, which means a person with unknown paternity, i.e. illegitimate child. Within this scope, the passages mention Jesus's mother Mary, where she is presented, in general, as his mother, as the woman, who bore him out of wedlock and as one, who protects him. The reason of that why Jesus was called not Joseph's son, but Mary's son, was that his mother was unambiguously known, while his father's identity was subject to disputes.

Though asserting historical personality of Jesus, Rabbinic Judaism never accepted the concept of Christology prioritized by the New Testament. In this regard, Jewish clergymen and representatives of Rabbinic Judaism underline and emphasize that the Jesus image present in the Talmud is not the same person with the Jesus image of Christianity, referred to as Christos. Criticized by the Christian world, the approach of the Talmud to Jesus underlay the basis for the difference of opinion between Judaism and Christianity and paved the way for a conflict that has lasted throughout the history. In particular, the church, Jesus and Mary constitute the most important focal point of the claims against the Talmud. In this respect, the first criticism of the Talmud dates back to the 13th century, more precisely 1240 A.D. and was expressed in a conference held in Paris. In the mentioned conference, due to its passages on Jesus, the Talmud faced criticism of Christian clergymen. However, Rabbi Jechiel, one of the most remarkable representatives of Judaism in that period, claimed that the figure named Jesus in the Talmud was not Jesus of Nazareth, but someone else. In any case, it should be noted that the image of Jesus described in the Talmud is characterized in a relatively negative and complicated way. As to Christian clergymen, the image of Jesus present both in the rabbinic literature and in the Talmud emerged as a result of imagination and prejudiced and critical approach of rabbis.

Information on Jesus in the Talmudic tradition does not constitute a qualitative source regarding Jesus, while it serves as verification of the Christian tradition, not denying existence of such a person in history.

GİRİŞ[1]

Modern bilim insanları Musa'ya Sina Dağı'nda Yazılı ve Sözlü Tevrat'ın (*Tora Şebektav ve Tora Şebealpe*) eş zamanlı olarak verildiği tezinin, kadim dönem kaynaklarına dayandığını varsaymaktadır. Bu anlayış Ferisiler döneminde ortaya çıkan bir sav olmakla birlikte "atalarının yazılı olmayan yasaları" mefhumuyla desteklenmiştir.[2] Buradan yola çıkarak, ilk Rabbani metinlerin de Ferisilere ait olduğu düşünülmektedir. Dahası, kendi dönemlerinin en büyük din adamları olan Ferisiler, sözlü geleneği Yahudi atalarının gelenekleri olarak kabul etmekle birlikte Sözlü Tevrat'ın teşekkülü, analizi ve öğretiminde oldukça önemli rol oynadılar. Uzun bir dönem içinde zengin bir kaynağa dönüşen Ferîsi öğretisi, Talmud'un en önemli kısmı olan *Halaha* metinlerinin esasını teşkil etmiş oldu.

Talmud'la ilgili en erken kaynaklar 1. yüzyıl Romalı Yahudi tarihçi Titus Flavius Josephus'un kayıtlarına aittir. Josephus yazılarında, Sözlü Tevrat'ın Ferisilerin önceki nesillerden miras aldıkları eski bir gelenek olduğunu belirtmiştir. Bu gelenek, Tanah geleneği ile eş zamanlı bir şekilde, İkinci Tapınak döneminde gelişen Midraş[3] metinleri tefsiri ile bir araya gelerek, Hahamların ve Rabbani Yahudiliğin sonraki dönemlerde "Sözlü Yasa" olarak

---

[1] Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde devam etmekte olan *"Talmud ve İsrail Hukuk Sistemindeki Yeri"* adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir / This study has been derived from the PhD thesis named "*The Talmud and its Place in the Juridical System of Israel*" which is continuing within the Institute of Social Sciences of Erciyes University.

[2] Sharon Liberman Mintz, and Gabriel M. Goldstein (eds.) Printing the Talmud: From Bomberg to Schottenstein, (New York: Yeshiva University Museum, 2005) 318.

[3] Midraş kelimesi, İbranice; "aramak", "araştırmak" anlamına gelen "דרש " ("daraş") fiil kökünden gelmekte olup, "tefsir", "açıklama" anlamına gelmektedir. İkinci Tapınak döneminde bu kelime genel olarak eğitim ve bilgi amaçlı kullanılmıştır

adlandırdıkları kavramın temelini oluşturdu. Öyle ki Midraş metinlerinde İsa ile ilgili Talmud dönemi ve sonrası ortaya çıkan pasajlar bulunmaktadır.[4]

Genel anlamda Talmud, Hristiyanlık ve Yahudilik arasındaki çatışmanın merkezinde yer almaktadır. Özellikle Kilise, İsa ve Meryem bu bağlamda Talmud karşıtı iddiaların en önemli odak noktasını teşkil etmektedir. Bu konuda geçmişten gelen, günümüzde de devam eden yorumlar bazı nüanslarla veya birbirinden farklı boyutlarda güncelliğini devam ettirmektedir. İsa hakkında yapılan yorumlar en azından çıkış noktası itibariyle birbirlerinden bağımsız ve farklı kanıtlar taşımaktadır.[5]

Babil Talmudu içerik bakımından Kudüs Talmudu'ndan daha kapsamlı olmasından dolayı İsa'yla ilgili bilgileri, özellikle İsa ve takipçilerine yapılan göndermelerin çoğunu içermektedir. Talmud metninde anlatılan İsa imgesinin, çeşitli Yahudi gelenekleri, hahamların ifadeleri ve anlatılarının sonucu olarak oluştuğu varsayılmaktadır.[6] Bu bağlamda, Münih Talmudu önem teşkil etmektedir. Münih Talmudu, 1343'te yazılmış olup, Babil Talmudu'nun tüm içeriğini kapsayan en eski el yazma olarak bilinmektedir.[7] Bu bağlamda, Talmud'un sansürlenmemiş tek kopyası olarak kabul ediliyor. Daha açık söylemek gerekirse, Talmud'un diğer el yazmalarıyla ilgili İsa'ya dair birçok pasaj ve bilgilerin bulunmaması bu nüshalardan silindiği ihtimalini artırmaktadır. Örnek olarak İsa'nın duruşmasının anlatıldığı bir pasajda *"Yeşu haNotsri"* isminin iki kez, öğrencileriyle ilgili pasajların bazı bölümlerinin ise kısmen silindiği gözlemlenmiştir.[8] Bununla birlikte, diğer kaynaklarda Yahudi takvimiyle 5391 yılında (M.S. 1631) Polonya'da Petrikau'da toplanan bir Yahudi meclisi, gelecek dönemlerde Talmud içeriğinde İsa'dan söz eden tüm Talmud pasajlarının çıkarılmasını emreden bir genelge yayınlamıştır. Yayınlanmış olan bu genelge doğrultusunda, 1644 yılına ait Amsterdam baskısından bu yana yayınlanmış Talmud nüshalarında bu tarz pasajların bulunmaması gerektiği açıklanmaktadır. Talmud'dan çıkarılan bahsi geçen pasajlar, Alman asıllı Profesör Strach tarafından derlenerek kitapçıklar olarak yayınlanmış ve bu şekilde kaynak halinde korunması sağlanmıştır. Ayrıca, sansürlenmiş pasajların bu ko-

[4] "Tannai", *Kratkaya evreysakaya entsiklopediya* (Erişim 23 Şubat 2020).
[5] Kenan Has, "Hz. İsa ve Tarihsel Yaşamın Bilgi kaynakları", *Elazığ Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2000), 193-209.
[6] "Talmud", *Kratkaya evreysakaya entsiklopediya*, (Erişim 2 Mayıs 2020)
[7] "Talmud", *Kratkaya evreysakaya entsiklopediya*, (Erişim 2 Mayıs 2020)
[8] David Instone Brewer, "Jesus of Nazareth's Trial in the Uncensored Talmud", *Tyndale Bulletin*, *Tynbul* 62/2 (2011), 269-294.

leksiyonun tamamı, misyoner bir kuruluş olarak tanınan *"Institutum Judaicum"* tarafından, *"Jesus Christus Im Talmud: Mit Einem Anhang: Die Talmudischen Texte"* başlığı altında Berlin'de 1891 yılında yeniden yayınlanmıştır.[9]

Yahudi kaynaklarında İsa'yla ilgili en önemli külliyat ise İsa'yla ilgili bilgileri kapsayan ve onun Hristiyanlık hususundaki yaklaşımını anlatan kaynak *Sefer Toledoth Yeşu* kitabıdır. Fakat bu kaynağın Orta Çağ'ın geç dönemlerine ait olması araştırmacılar tarafından rağbet görmemesinin en başlıca nedeni olarak görülmektedir.[10]

Talmud literatüründe İsa'yla ilgili elde edilen bilgilerin oldukça az olduğu görülmektedir. Talmud, İsa'yı adıyla referans alan toplam sekiz pasaj içermektedir. Wimpfheimer, Talmud'da yaklaşık iki milyon kelime bulunduğunu fakat bu kelimelerin yaklaşık iki bine yakınının İsa'yla ve/veya Hristiyanlıkla ilgili olduğunu iddia etmektedir.[11] Aynı zamanda Talmud içeriğinde, İncil metinlerinde olduğu gibi, İsa'nın yaşamına veya onunla ilgili en eski tarihe dair yeni bilgilerin eklenmediği gözlenmektedir. Fakat genellikle gerçekliği hususunda sorgulanan, bağımsız, kimi zaman düşmanca ve ayrıntılı olmayan Talmud geleneğindeki İsa bilgileri Nasıralı İsa'nın gerçekte var olduğunu kanıtlamakla birlikte, Yahudiliğin İsa'ya karşı bakış açısını da yansıtmaktadır. Talmud metinlerinde İsa; *"yalancı"*, *"büyücü"*, *"mahkûm"*, *"İsrail'in günahkârı/günahı"*, doğuşu ile "Yahudiliğin *utancı"* ve tehlikeli bir suçlunun idam edilmesi ile eş değer tutulan ölümünün lütuf sayıldığı bir kişi olarak tanımlanmaktadır.[12] Rabbani literatürdeki İsa metinleri, genellikle Babil Talmudu'nda; İsa'nın yaşamı, öğretileri ve daha da önemlisi ölümü hakkında bilgiler şeklinde yer almaktadır. Bu pasajlar, ayrı bir bölüm veya daha ayrıntılı bir anlatı şeklinde değil genellikle dağınık ve birbirinden kopuk şekildedir. Genel olarak bu anlatılar, İsa ve hayatıyla ilgili doğrudan anlatılardan ziyade bir başka konunun ikincil bir detayı olarak bahsedilir. Öyle ki kendisi ve dini görüşleriyle ilgili bazı detaylar dahi Talmud'da yer almamıştır.[13]

Talmud'un genel anlamda İsa yaklaşımı, tarih boyunca Hristiyan dün-

[9] Bernhard Pick, "The Personality of Jesus in the Talmud", *The Monist, Published by Oxford University Press* 2/1 (1910), 4-32.

[10] Zafer Duygu, "Nasıralı İsa'nın Erken Dönem Yahudi Literatürüne Yansımaları", *Mukaddime* 8/1 (2017), 155-172.

[11] Barry Scott Wimpfheimer, *The Talmud* (United States of America: Princeton University Press, 2018), 175.

[12] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 32.

[13] Peter Schäfer, *Jesus in the Talmud* (United States of America: Princeton University Press, 2007), 95.

yası tarafından tenkit edilmesiyle birlikte, geçmişten günümüze süregelen anlaşmazlıkların esasını teşkil etmiştir. Bu hususta Talmud'a karşı yapılan ilk eleştiri 13. yüzyılda, M.S. 1240 yılında Paris'te teşkil edilen konferansta gerçekleşmiştir. Söz konusu konferansa, Hristiyanlığı sonradan kabul eden ve Talmud'u "İsa'yla ilgili sapkın fikirleri barındırması" nedeniyle eleştiren Nicolas Donin ve dönemin birçok Yahudi din adamı iştirak etmektelerdi. Talmud'da İsa'yla ilgili bahsi geçen pasajlar tartışılırken konferansta bulunan din adamlarının en önemli temsilcilerinden biri olan Rabbi Jechiel, kendisi aynı zamanda Nicolas Donin'in din eğitimi hocasıydı, Talmud'da bahsi geçen İsa'nın Hristiyanlıkta Nasıralı İsa olarak bilinen kişi değil, başka bir İsa olduğunu iddia etmiştir.[14]

1. İSA'YI TANIMLAYAN İSİMLER

Talmud literatüründe İsa'nın çeşitli isimlerle, örneğin *Yeşu, Ben Pantira (Pantira'nın oğlu), Yeşu haNotsri* vb., tanımlandığı görülmektedir. İsa'nın kendi ismi olan *Yeşua* ise sadece iki metinde "Yeşua" olarak yer almış, diğer pasajlarda ise bu adın kısaltılmış şekli "Yeşu" kelimesi kullanılmıştır. Belirtmek gerekir ki isimlerin kısaltılmış olarak kullanılması durumu Hristiyanlık ve Rabbani gelenek literatürüne has olmayan bir özelliktir: Tevrat ve Talmud metinlerinde yer alan diğer isimlerin hiçbir pasajda kısaltılarak kullanıldığına rastlanamamaktadır. Daha sonraki dönem araştırmaları bu hususun bir tür gizli anlam içerdiği görüşünü ortaya çıkardı. Öyle ki kısaltılmış *Yeşu* kelimesinin üç harfini alırsak[15] bu harfler lanet anlamında kullanılan geleneksel cümleyi oluşturan üç kelimenin *"jimmah šemô ûezikrô"* (*adı ve anısı lanetlensin* anlamına gelmektedir) ilk harfleri (Y.Ş.U.) olarak ortaya çıkmaktadır. Büyük olasılıkla, hahamların olumsuz tutumu nedeniyle *Yeşua* adının bu şekilde bir kısaltması yapılmış ve sonraki dönem metinlerde de bu şekilde kıllanılmaya başlanmıştır.[16]

Talmud metninde İsa için *haNotsri* ifadesinin kullanılması, *"Ben Pantira"* adından sonra ortaya çıkmış, büyük ihtimalle İsa'nın *Nazarete* (Nasıralı) olarak adlandırıldığı Hristiyan geleneğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Talmud'da kullanılan *"Ben Pantira"* ifadesindeki *Pantira* kelimesiyle ilgili kaynaklarda farklı görüşlerin bulunduğu görülmektedir. Özellikle bu ismin Yahudiler tarafından kullanılan bir kelime olmadığı, Romalılar tarafın-

[14] Pick,"The Personality Of Jesus in the Talmud", 5.
[15] İbrani dilinde ünsüzler ünlülere nispeten daha çok kullanılmakta, seslendirilmemiş metinlerde ünlüler yazılmamaktadır. Bu nedenle de bir kelimeyi oluşturan harfler esas olarak ünsüzlerdir.
[16] Derevensky, *İsus Hristos v dokumentah istorii*, 239.

dan "Kara Leopar" anlamında kullanılan bir sözcük olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda *Pantira,* Roma'da halk kahramanı olarak kabul edilen kişilerin takma adı niteliğinde kullanılmış olup İsa'nın da babasının bu nitelikte biri olduğu varsayılmaktadır. Aynı iddiaya göre, şayet *Pantira* hayal ürünü bir kişiye verilen isim olsaydı Yahudi bir ismi tanımlamak için yanında kullanılmaz aynı zamanda Yahudi geleneğinde bu kadar önemli olan bir kitapta Yahudi olmayan bir isimle karşılaşılmazdı.[17] Bu hususta bir diğer görüşe göre ise Panter, Meryem'in büyük dedesinin ismi olarak da bilinmekteydi.[18]

Talmud'da İsa'yı tanımlamak için kullanılan *Ben Stada, Ben Soteda, Ben Sotera* ve *Ben Siteri* gibi isimlerle de karşılaşmaktayız. Aramice kökenli olan *"Sta Da"* kelimesi "sapmış", "sapkın" anlamına gelmektedir. Ben Stada'nın Lidda şehrinde taşlandığı ya da çarmıha gerilerek idam edildiğinden bahsedilmektedir ki bu da onun hangi İsa'yı tanımladığı hususunu zorlaştırmaktadır. Ancak Babil Talmudu'nun *Şabat 104a* ve *Sanhedrin 67a* bölümlerinde İsa'yla ilgili *"Ben Stada, Ben Pantira…"* ifadelerinin kullanımı, İsa'nın Talmud metni içeriğinde *Ben Stada* olarak adlandırıldığına dair önemli bir referans olarak kabul edilmektedir.[19] Aynı metinlerde Hristiyanlığın *"minuth"* ("sapkınlık"), Hristiyanların ise *"minim"* ("sapkınlar") olarak adlandırıldığı da görülmektedir.[20]

Pasajlarda İsa'nın bazen "Ben Stada" bazen de "Ben Pandira" olarak adlandırılması; bu isimlerden ilkinin annesinin kocasının, diğerinin ise annesinin sevgilisinin adı olmasından dolayı hahamlar arasında tartışmalara neden olmuş ve İsa'nın gayri meşru çocuk olduğu sonucuna kadar götüren tartışmaları da beraberinde getirmiştir:[21]

מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי זויות ועל שני לווחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים פוטרין

Mişna'dan şunu öğrendik: Eğer biri, Şabat günü etinin üzerine istemsizce harfler çizer ise Rabbi Eliezer onun günahı için kurban getirmesi gerektiğini düşünüyor fakat bilgelere göre ise muaftır. Rabbi Eliezer, hahamlara Barayta derslerinde şunu söyledi: "Kötü tanınan Ben Stada, Mısır'dan bedeninde çizik şeklinde sihirli büyüler çıkarmadı mı?" Ona şöyle dediler: "Bir aptalı kaynak olarak gösterip ondan istihraç yapamazsınız. Çoğu insan böyle bir şekilde yazmaz." Aynı zamanda Gemara da şunu sormakta:" Pandeira'nın

[17] Derevensky, *İsus Hristos v dokumentah istorii*, 239.
[18] Anthony Maas, "Genealogy of Christ", *The Catholic Encyclopedia* (Erişim 4 Mayıs 2020)
[19] Derevensky, *İsus Hristos v dokumentah istorii*, 239.
[20] Zafer Duygu, *İsa, Pavlus ve İnciller* (İstanbul: Düşün Yayınevi,2018), 104.
[21] Brewer, "Jesus of Nazareth's Trial in the Uncensored Talmud", 273.

oğlu iken onu neden Ben Stada olarak adlandırıyorlar?" Rabbi Şişda ise şöyle cevap veriyor: "Onun babası olarak bilinen annesinin eşinin adı Stada idi fakat anne ve babasıyla iletişimi(ilişkisi) olan kişiye ise Pandeira idi." Gemara soruyor: "Meğer annesinin kocasının Pappos ben Yehuda değil miydi? Daha ziyade annesinin adı Stada idi bu nedenle de ona Ben Stada deniyordu." Gemara belirtiyor: "Meğer onun annesi Meryem kadın saçı örmüyor muydu?" Gemara şöyle açıklıyor:" Bu bir çelişki değil. Daha ziyade, Pumbedite'de söyledikleri gibi sadece bir takma addı: bu kocasından ayrıldı.[22]

Örnek olarak verilen pasajdaki bilgiler, özellikle Meryem'in "saç ören kadın" yani kuaförlük yapan birisi olarak ve "setat da", yani "kocasını aldatan" gibi bir sıfatla anılıyor olması, tarihsel bilgilerle örtüşmemesi nedeniyle, bahsi geçen Meryem adlı kişinin İsa'nın annesi Meryem olduğu hususunda bambaşka çelişkileri de ortaya çıkarmaktadır.

2. İSA'NIN KİŞİLİĞİNE YÖNELİK KULLANILAN İFADELER

Babil Talmudu, Nasralı İsa'nın Yahudi toplumundan ihraç edilmesine neden olan günahlardan şu şekilde bahseder:

a. İsa, Mısırda büyücülük öğrendi, Kutsal Kitap'ta yasaklanan derisine çizgiler çizme işlemlerini uyguladı.[23] Dahası, öğrencileriyle birlikte kara büyüyle uğraştı, Yahudileri putperestliğe sürükledi ve Yahudi dinini/ibadetini ortadan tamamen kaldırmak için yabancılar tarafından desteklendi.[24]

b. İsa sapkındı, çünkü taş heykellere taptı, bu ve diğer nedenlerden dolayı Yahudi toplumundan ihraç edildi fakat o buna rağmen tövbe etmeyi reddetti.[25]

Hristiyanlığın İsa için "Tanrı'nın oğlu" nitelendirmesinin aynı dönem Yahudiler arasında da kullanıldığı görülmediktedir. Fakat Hristiyan din adamlarının aksine Yahudi din adamlarının bu tabiri "Allah'a yakın olan" anlamında kullandıkları, dahası bu tabirin "Tanrı'nın yeryüzündeki sevgili kulu" manasını taşıdığı anlaşılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki araştırmacılar tarafından istisna olarak kabul edilen bazı durumlar hariç,

[22] Shabat 104/b. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).
[23] Shabat 104/b.
[24] Sanhedrin 43/a.
[25] Sanhedrin 107/ b; Sotah 47/a.

Yahudilikte kelimenin gerçek manasıyla Allah'a oğul isnat eden bir anlayış kesinlikle kabul edilmemektedir.[26]

İsa ve onun yaşamına dair bilgilerin daha çok yer aldığı Babil Talmud'daki pasajlara bakıldığında, İsa'yla ilgili ifadelerin sıklıkla aşağıdaki kapsamda kullanıldığı görülmektedir:

- *"İsa'nın öğrencileri"*
- *"İsa'ya ceza"*
- *"Kötü kadının oğlu İsa"*
- *"İsa'nın infazı"*
- *"Büyü uygulayan İsa"*
- *"Kötü evlat İsa"*
- *"Kötü öğrenci İsa"*[27]

Mişna[28] metinlerindeki bu ifadelerin kullanıldığı pasajlara bakıldığında;

אמרו לו שוטה היה ואין מביאין ראיה מן השוטים .

Ona dediler ki: "O (İsa) tam bir aptaldı ve sen bir aptalı kaynak olarak gösterip ondan istihraç yapamazsınız"[29]

בערב הפסח תלאוהו לישו והכרוז יוצא לפניו מ' יום ישו יוצא ליסקל על שכישף והסית והדיח את ישראל כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב הפסח .

Nasralı İsa taşlanmak üzereydi, çünkü büyücülük yaptı, insanları putperestliğe teşvik etti ve Yahudilerin yoldan çıkmasına neden oldu. Onun haklı olduğunu savunan hiçbir kişi öne çıkmalı ve onun adına konuşmalıydı. Ve mahkeme ona hak vermek için bir neden bulamadı, bu yüzden de onu taşladılar ve cesedini Pesah arifesinde astılar.[30]

דבר אחר לא תאונה אליך רעה שלא יבעתוך חלומות רעים והרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים .

Ayrıca, "size kötülük gelmeyecek" ifadesi, kötü rüyalar veya kötü düşüncelerden korkmayacağınız anlamına gelir. "Ve hiçbir veba, çadırınıza yaklaşmaz" ifadesi ise yediklerini her kesin gözü önünde sindiren, ortak alanda günah işleyen

[26] Duygu, *İsa, Pavlus ve İnciller*, 107.
[27] Schäfer, *Jesus in the Talmud*,113.
[28] Mişna, Rabbani Yahudiliğin temel dokümanıdır. M.S. 200 yılları civarında derlenmiş, her şeyden önce, Yahudi mevzuatının incelenmesi üzerine tematik olarak oluşturulmuş bir el kitabı olarak tanımlanmakla birlikte 3. yüzyıla kadar yaşayan bilginlerin Yahudi Hukukuna dair atfedilen metinlerini de içermektedir. Mişna'ya dâhil edilen bilginin ana kısmı M.S. 1. yüzyılın sonundan 2. yüzyılın başlarına kadar yaşayan Tanaim bilgelerine ait edilmektedir. Bk. Lourens Şiffman, *ot teksta k traditsii, istoriya İudaizma v epohu vtorogo hrama i period Mişnı i Talmuda,* per. s angl. A.M. Sivertseva (Moskva: Geşarim, 2000), 93.
[29] Şabat 104/b. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).
[30] Sanhedrin 43/a. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).

ve başkalarını günah işlemeye mecbur eden Nasıralı İsa örneği gibi bir çocuğunuzun veya öğrencinizin olmayacağı anlamına gelmektedir.[31]

Örnek olarak verilen pasajlarda da görüldüğü üzere, Talmud metninde, İsa'nın putperest ve büyücü olması ve dahası insanları da bu yönde teşvik etmesi nedeniyle cezalandırıldığı belirtilmekle birlikte adı geçen pasajlarda Nasıralı İsa "kötü çocuk" ve "kötü öğrenci" bağlamında örnek olarak tanımlanmaktadır.

3. MAMZER

Rabbani literatürde İsa, annesinin bir Romalı askerle ilişkisi olduğu iddiasıyla bağlantılı olarak *mamzer*[32] ifadesiyle tanımlanmaktadır. Bu hususta öncelikle Talmud külliyatında yer alan Meryem konusuna değinmek gerekir. Talmud literatüründe Meryem hakkında genellikle İsa'nın annesi, İsa'yı evlilik dışı doğuran ve onu koruyan bir kadın olarak bahsedilmektedir. Talmud ve Midrash metinlerinde, özellikle "İsa'nın Biyografi Kitabı" anlamına gelen *Sefer Toledot Yeshu'*da Meryem'in kişiliği hakkında oldukça olumsuz ifadeler kullanıldığı gözlenmektedir. Fakat söz konusu eser İsa'nın hayatı eksenli olması nedeniyle Meryem'in biyografisi tamamen ikinci planda tutulmuştur. Bununla birlikte, kitapta Meryem'in hamilelik öyküsüne önemli yer verildiği görülmektedir.[33] Talmud rivayetlerinde ise Meryem, birçok pasajda anılmakla birlikte, anlatıların önemli bir kısmının aslında doğrudan Meryem'le ilgili olmadığı görülmektedir. Örnek olarak, ölümle ilgili bahsedilen bir pasajda Meryem konusuna şu şekilde değinildiğini görüyoruz:

מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיתה ליהוי למניינא.

Zamanından önce giden ve sebepsiz yere ölen biri var mı? Evet, var, insanların ölüm meleğinin ellerinde nasıl öldüğünü gören Rav Beivai Bar Abaye. Ölüm meleği yardımcısına şunları söyledi: "Git ve bana, kadınların saçını ören Meryem'i getir." O ise gidip çocuk bakıcısı olan Meryem'i getirdi. Ölüm meleği dedi: "Ben, kadınların saçını toplayan Meryem'i getirmeni söyledim." Yardımcısı ona dedi: "Madem öyle, o zaman bu Meryem'i hayata geri döndür." Ona dedi ki: "Onu getirdiğine göre, ölen insan yerine sayılsın". [34]

[31] Sanhedrin 103/a. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).

[32] Yahudilikte, dini ve toplumsal açıdan yasak sayılabilecek bir ilişkiden doğan, ayrıca babasının kimliği belli olmayan çocuklar mamzer olarak adlandırılmaktaydı.

[33] Ora Limor, "Mary and the Jews: The Virgin in the Christian-Jewish Debate", (Erişim 5 Mart 2020).

[34] Hagiga 4/b. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).

Özellikle belirtmek gerekir ki bu pasajda belirtilen Meryem'le ilgili bilgilerin, Hristiyan kaynaklı literatürdeki Meryem'le ilgili olan bilgilerle örtüşmemesi nedeniyle bahsi geçen Meryem'in İsa'nın annesi olan Meryem'le ilgisi olmadığı düşünülmektedir. Fakat Talmud'un "sansürsüz" metninde yer alan aynı pasajda (Sanhedrin 106a) Meryem'in kaynaklarda ortaya çıkan diğer ismi olan "Magdalene" isminin kadın berberi anlamına geldiği ifade edilmekle birlikte, "kadın berberi" Meryem'in birçok kişiyle ilişki kurduğu hususu sıklıkla vurgulandığı görülmektedir.[35]

Bununla birlikte, *Sanhedrin 106a*'da Talmud'da bahsi geçen Meryem'le ilgili, *"soysuz ve kötü kadın"* olarak tanımlama yapıldığına da rastlamaktadır:

א"ר יוחנן בתחלה נביא ולבסוף קוסם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי מסגני ושילטי הואי אייזן לגברי נגרי.

Haham Yohanan söyledi ki: "O, İlk başta bir peygamberdi, ama sonunda peygamberlik kabiliyetini kaybetti ve sadece bir kehanette kaldı." Rav Pappa, bunun insanların söylediği bir atasözüne karşılık geldiğini söylüyor: Bu kadın hükümdar ve yöneticilerin soyundan geliyordu fakat marangozlara fahişelik yapacak kadar alçaldı"[36]

Rabbani literatürde İsa'nın "Yusuf'un oğlu" değil "Meryem'in oğlu" olarak adlandırılmasının nedeni, İsa'nın annesinin açıkça bilindiği fakat babasının kimliğinin tartışıldığı hususuydu. Aslında babası kim olursa olsun, Romalı asker veya başka biri, yabancı veya Yahudi asıllı biri, bu kişinin Meryem'le evli olmaması ve İsa'nın da bu birliktelikten doğması nedeniyle İsa bir *mamzer* olarak kabul ediliyordu. [37]

Dahası, Mishna Kiddushin 4:1-2 bölümünde gayri meşru anlamında *mamzer* sözcüğü ile birlikte *shetuqi (veya shetuki)* ve *asufi* sözcüklerinin de kullanıldığı görülmektedir:

עֲשָׂרָה יוֹחֲסִין עָלוּ מִבָּבֶל, כֹּהֲנֵי, לְוִיֵּי, יִשְׂרְאֵלֵי, חֲלָלֵי, גֵּרֵי, וַחֲרוֹרֵי, מַמְזֵרֵי, נְתִינֵי, שְׁתוּקֵי, וַאֲסוּפֵי. כֹּהֲנֵי, לְוִיֵּי וְיִשְׂרְאֵלֵי, מֻתָּרִים לָבֹא זֶה בָּזֶה. לְוִיֵּי, יִשְׂרְאֵלֵי, חֲלָלֵי, גֵּרֵי וַחֲרוֹרֵי, מֻתָּרִים לָבֹא זֶה בָּזֶה. גֵּרֵי וַחֲרוֹרֵי, מַמְזֵרֵי וּנְתִינֵי שְׁתוּקֵי וַאֲסוּפֵי, כֻּלָּם מֻתָּרִין לָבֹא זֶה בָּזֶה .

Babil'den İsrail'e on soyağacı geldi; Kohanim, Levililer, İsrailoğulları, soyu belli olmayanlar, din değiştirenler, özgür kalan köleler, mamzerler, Nethinimler[38], Shsetukim ve Asufim. Kohanim, Levililer ve İsraillilerin kendi aralarında evlilik yapmalarına izin verilir. Soyu belli olmayanlar, din değiştiren-

[35] *The Talmud Ben Stada Jesus Stories: Jesus in the Talmud*, (Erişim 5 Mart 2020).
[36] Sanhedrin 106/a. The William Davidson Talmud (Erişim 23 Şubat 2020).
[37] Tom Holmen, *Jesus from Judaism to Christianity* (Edinburgh: T&T Clark,2007), 27.
[38] Kudüs'te tapınak yardımcıları *Nethinimler* olarak adlandırılmaktaydı.

ler, özgür kalan köleler, mamzerler, Nethinimler, shsetukim ve Asufimlerin de kendi aralarında evlilik yapmasına izin verilir.[39]

וְאֵלּוּ הֵם שְׁתוּקִי, כֹּל שֶׁהוּא מַכִּיר אֶת אִמּוֹ וְאֵינוֹ מַכִּיר אֶת אָבִיו. אֲסוּפִי, כֹּל שֶׁנֶּאֱסַף מִן הַשּׁוּק וְאֵינוֹ מַכִּיר לֹא אָבִיו וְלֹא אִמּוֹ. אַבָּא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא לְשְׁתוּקִי, בְּדוּקִי.

Peki, "Shetuki" kimdir? Annesinin kim olduğunu biliyor fakat babasının kim olduğunu bilmiyorsa bu kişiler Shetukidir. "Asufi" kimdir? Ne annesini ne de babasını bilen kişilerdir. Rav Abba Shaul Şetuki'lere Beduki de derdi.[40]

Bu nedenle Talmud metnine göre İsa hem *shetuqi* hem de *mamzer* olarak kabul ediliyordu. Fakat İsa'yla ilgi her iki anlatım belli belirsiz şekilde ifade edildiği için sadece bir varsayım olarak kabul edilmektedir.[41]

4. BALAAM

Talmud'da yer alan metinlerde İsa ile ilgili birçok pasajda *Balaam* kelimesinin kullanıldığına da rastlanmaktadır. Rabbani literatürde *Balaam* kötü karakterlerden biri olarak tanımlanıyor. Tanrı, Balaam'a, iyilik yapmak için kullanılmak üzere birçok yetenekler ve imkânlar sunmuş fakat o, bu armağanı kötüye kullanmayı seçmiştir. Bu nedenle yapılan iyiliği kötüye kullanan ve eylemlerini kötü yönde hayata geçiren olumsuz bir karakter olarak kabul edilmektedir. Talmud üzerinde araştırma yapan bilim insanları Balaam'ın, İsa için Talmudik literatürde âdeta şifre özelliği taşıyan müstear sözcük olarak kullanıldığını ifade etmektedirler.[42]

Örnek olarak:

א"ל ההוא מינא לר' חנינא מי שמיע לך בלעם בר כמה הוה א"ל מיכתב לא כתיב אלא מדכתיב (תהלים נה, כד) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע א"ל שפיר קאמרת לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם והוה כתיב ביה בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה .

Kâfir Haham Hanina'ya şöyle dedi: "Balaam'ın öldüğünde kaç yaşında olduğunu duydunuz mu?" Haham Ḥanina ona şöyle dedi: "Tevrat'ta açıkça yazılmıyor. Fakat "Eli kanlı ve yalancı erkekler günlerinin yarısını yaşayamaz (Mezmurlar 55:24) ayetinden yola çıkarak söylene bilinir ki, bu standart yetmiş yıl ömrünün yarısından daha az, otuz iki veya otuz dört yaşında olduğunu gösterir."Kafir şöyle dedi: "Sen iyi söyledin, ben Balaam'ın defterini

[39] Mishna Kiddushin 4/1. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[40] Mishna Kiddushin 4/2.
[41] Review Essay, "Jesus as Mamzer", *A Response to Bruce Chilton's Reconstruction of the Circumstances Surrounding Jesus' Birth in Rabbi Jesus, Bulletin for Biblical Research* 14 (2004), 243–255.
[42] Gil Student, *The Real Truth About The Talmud* (Erişim 24 Şubat 2020).

gördüm ve orada şöyle yazılıydı: Soyguncu Finhas onu öldürdüğünde aksak Balaam otuz iki yaşında idi."[43]

Dahası, *Sanhedrin 10:2'* de bahsi geçen konuya dair şu şekilde bir anlatıya da yer verildiği görülmektedir:

שְׁלֹשָׁה מְלָכִים וְאַרְבָּעָה הֶדְיוֹטוֹת אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, יָרָבְעָם, אַחְאָב, וּמְנַשֶּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מְנַשֶּׁה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיְשִׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, לְמַלְכוּתוֹ הֶשִׁיבוֹ וְלֹא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא הֶשִׁיבוֹ. אַרְבָּעָה הֶדְיוֹטוֹת, בִּלְעָם, וְדוֹאֵג, וַאֲחִיתֹפֶל, וְגֵחֲזִי.

Üç kralın ve dört kişinin dünyada kendine bulacak yeri yoktur: Bu krallar; Jeroboam, Ahab ve Manasseh'tir. Haham Judah şöyle anlatıyor: "Manasseh'in dünyada bir kısım yeri var, çünkü O'na dua etti ve O duasını ve tövbesini duydu ve onu Yeruşalaym Krallığı'na geri verdi". Bilgeler ise şöyle dedi: "Onu krallığa geri verdiler, dünyaya değil". Bahsedilen dört kişi ise şunlardır: Balaam, Doeg, Ahitophel ve Gehazi.[44]

Bu pasaj, Mişna içeriğinden alınmıştır. Bahsi geçen üç kral; *Jeroboam*, *Ahab* ve *Manasseh*, Tevrat toplumunda putperestliği yaygınlaştırmak ve gerçek dininden saptırmaya teşebbüs etmekle suçlanmaktadır. Dört özel kişinin bununla bağlantısı, aynı suçla suçlandıkları iddiasını içermektedir. Bu pasaj, Mişna'nın (10/1) bir önceki paragrafında, Rabbi Akiva'ya göre "*harici kitaplar okuyan ve bir yaranın üzerine üfleyen Mısır'a gönderdiğim hastalıkların hiçbiri size uğramayacaktır, ben Rab, sizin şifanızım"* diyen birinin dünyaya bahşedileceğinin yazılı olması gerçeği ile kuvvetlenmektedir. Bununla birlikte, Gemara'ya göre bu pasajda bahsi geçen harici kitaplar *Siphre Minim* yani, Yahudi Hristiyanların ya da genel olarak Hristiyanları**n** kitaplarıdır. Bu kitaplar, Rabbi Me'ir tarafından *awen gillayon (kötülüğün sınırı)* ve onun çağdaşı olan Rabbi Jochanan tarafından *awon gillayon (günahın boş sayfası)* şeklinde *Talmud Shabbath 116a'*da karikatürize edilmiştir.[45]

Bahsi geçen Balaam bir İsrailli değildi ve bu nedenle mantıklı olarak yalnızca İsraillileri ilgilendiren bir kuralın istisnaları listesine dâhil edilmemelidir. Burada Balaam'ın *Sayılar 22* ve devamında sözü geçen eski peygamber anlamına gelmediği fakat eski peygamberin bir sıfat olarak tanımlayabileceği başka birinin kastedildiği açıktır.

[43] Sanhedrin 106/b. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[44] Sanhedrin 10/2. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[45] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 24.

5. BÜYÜCÜ BEN STADA

Talmud metni, özellikle İsa'nın büyücü olduğundan, dahası onun Mısır'dan büyü getirdiğinden bahsetmektedir. Bu husus değerlendirmek açısından konuya dair aşağıdaki pasajları örnek olarak verebiliriz:

הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד, חַיָּב. כָּתַב בִּדְיוֹ, בְּסֹם, בְּקוֹמוֹס וּבְקַנְקַנְתּוֹם, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם, עַל שְׁנֵי כָתְלֵי זָוִיוֹת וְעַל שְׁנֵי לוּחֵי פִּנְקָס, וְהֵן נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה, חַיָּב. הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ, חַיָּב. הַמְסָרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר .

Bir bilinçsizlik durumundayken aynı anda iki harfi birlikte yazan kişi sorumluluk taşımaktadır: Mürekkep, kırmızı tebeşir, sakız, bakır veya iz bırakan herhangi bir şeyle, iki duvarın arasına veya bir deftere iki yaprak üzerine yazan ve onları birlikte okuyan kişi de yaptığı eylemden sorumludur. Aynı zamanda derisi üzerine yazı yazan veya derisini çizen kişi de bu yaptığından dolayı sorumluluk taşımaktadır. Haham Eliezer bilgelere şöyle dedi: "Ben Stada böyle bir yazı yazarak kesinlikle büyücülük yaptı"[46]

המסרט על בשרו: תניא אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו .

Eğer birisi, Şabat günü kendi derisi üzerine farkında olmadan bir şeyler çizer ise, suçlu olmaktan yükümlüdür. Haham Eliezer şöyle dedi: Meğer kötü tanınan Ben Stada etinin üzerinde bir çizikle Mısır'dan sihirli büyüler almadı mı?[47]

Bununla birlikte, *Kidushin 49b*'de İsa'nın büyü ve sihri Mısır'da özel bir büyü evinde öğrendiği, kendisinin de büyük bir sihirbaz olduğu dahası büyü ve sihir konusunda diğerlerinden daha üstün yeteneklere sahip olduğundan bahsedilmektedir: İsa, bazı büyü ve sihir işaretlerini vücuduna çizerek veya resmini yaptırarak Mısır'dan kendisiyle getirmişti. Yanında Mısır'dan büyü getirme şekliyle ilgili olarak, *Shabbath 104b*'deki Talmud yorumcusu Rashi ilginç bir açıklama sunmaktadır: *"Mısırlı büyücüler büyü sanatının (yani Mısır büyüsü sanatının) diğer ülkelere girmesini engellemek için Mısır topraklarını terk eden herkesi yanlarında büyü kitapları taşıyıp taşımadığını anlamak amacıyla aramaktaydı."* Bu yoruma esasen de İsa bu kitapları kendisiyle birlikte yanına alarak gidemediğinden, anlatıldığı şekilde gizledi ya da belki de derisine büyülü işaretler içeren dövmeleri bu nedenle yaptı. Özellikle Babil Talmudu'nda, İsa'nın büyücülük yapması nedeniyle asılarak infaz edilmesine karar verildiği belirtilmektedir.[48] Bu bağlamda, büyücü Ben Stada ile İsa'yla ilgili bu konuya dair detayların örtüştüğü ifade edilebilir. Hahamlara göre her ikisi de insanları

[46] Shabbat 12/4. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[47] Shabbat 104/b. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[48] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 20.

yoldan çıkarmaya teşvik etmiştir: İlki insanları ahlaksızlığa teşvik etmiş, ikincisi ise onları tümden din değiştirmeye cezbetmiştir.[49]

6. PUTPEREST İSA

Talmud'da yer alan pasajlara istinaden İsa, putperest olması nedeniyle sapkın biri olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak *Sanhedrin 103a*'daki pasajda İsa, "Gıdasını herkesin önünde yakmak" la suçlanmaktadır. Fakat bu ifade Talmud yorumcuları tarafından farklı şekilde yorumlanmaktadır: Birçok araştırmacı bu eylemin *"öğrendiklerinden alenen vazgeçmek"* anlamına geldiğini söylerken, diğer araştırmacılar bu terimin *"putlara halkın kurban adamasını aşağılayıcı bir ifade"* olduğunu düşünmektedir. Hristiyanların putlara kurban verdiği hem eski zaman Yahudileri hem de çağdaş Yahudiler arasında yaygın bir düşüncedir. Bu nedenle, doğal olarak, İsa'nın bu gibi bir eylemi başlatmış olması, büyük bir varsayım olarak kabul edilmektedir. Belki de bu husus, İsa'nın kendisini halka eş değer tutması ve onlara; yoksullara, serserilere, ezilenlere, günahkârlara, kısaca bir hahamın müridinin ilişki kurmaması gerekiği toplumun tabakasına ait olan insanlara öğretmenlik yapmasıyla ilişkilendirilmektedir. Dahası İsa'nın, Talmud'un Sanhedrin *43a* ve *107b*'de belirtildiği şekilde sıklıkla *"İsrail'i yozlaştıran ve baştan çıkaran"* biri olarak tanımlandığı görülmektedir.[50]

7. İSA'NIN İNFAZI

Talmud metni, İsa'nın akıbetine dair birtakım anlatıları kapsamaktadır. Birçok araştırmacıya göre Talmud'da kayıtlı bu anlatılar İsa'yla ilgili mevcut rivayetlerin en kadimi olarak kabul edilmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki Talmud rivayetleri, İsa'nın infazının Romalıların eliyle gerçekleştiği yönündeki Yeni Ahit rivayetlerini desteklememektedir. Bu bağlamda Talmud metnine esasen İsa, asılarak idam edilmiştir. Üstelik aynı metinlerde Haç kavramı geçmemektedir.[51]

Talmud, özellikle Sanhedrin bölümü, İsa'nın infazına dair birkaç pasaj içermektedir:

וכרוז יוצא לפניו לפניו אין מעיקרא לא והתניא בערב הפסח תלאוהו לישו והכרוז יוצא לפניו מ' יום ישו יוצא ליסקל
על שכישף והסית והדיח את ישראל כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב הפסח .

Mişna şunu belirtiyor: Şayet birisi suçluysa ve infaz edilmesine neden olacak bir eylemde bulunduysa, cezalandırılmak için dışarı çıkarılır fakat mahkûm edilmeden önce çıkarılmaz. Gemara ise şunu belirtmektedir: Fısıh arifesinde

[49] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 24.
[50] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 21.
[51] Duygu, *İsa, Pavlus ve İnciller*, 113.

Nazareth İsa'nın cesedini taşlanarak öldürdükten sonra astılar. Ve kırk gün boyunca önünde bir müjdeci çıktı, kamuya açıkladı: Nasıralı İsa taşlanarak öldürülmek üzereydi, çünkü büyücülük uyguladı, insanları putperestliğe teşvik etti ve Yahudi halkını yoldan çıkardı. Onu haklı çıkarmanın nedenini bilen herkes dışarı çıkmalı ve onun adına şahitlik etmelidir. Fakat mahkeme onu beraat ettirmek için bir neden bulamadı ve bu nedenle onu taşladı ve cesedini Fısıh arifesinde astı.[52]

Örnek olarak verilen bu pasajda İsa'nın asıldığı belirtilmektedir. Bu bölümde yer alan ifade, önceki pasajlardaki taşlandığı ile ilgili kanıtlarla birleştirilmelidir. İki ifadeyle arasındaki bağlantı, İsa'nın taşlandığı ve ölü bedeninin çarmıha asılmasıdır. Bu, *Sanhedrin 6:4*'de açıkça belirtilmiştir: *"Rabbi Eliezer'e göre, taşlanan herkes asılır. Kâfirler ve sahte ibadet yapan kişiler dışında kimse asılmaz."* İncil, elbette, İsa'nın taşlanması hakkında hiçbir şey söylemezken Talmud geleneğine göre asılmış olduğu muhtemelen bir çıkarımdır. Talmud, çağdaş Yahudilerin iddia ettiği gibi İsa'nın Romalılar tarafından idam edilmesinden hiç söz etmemekle birlikte bu idamın tamamen Yahudiler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmektedir.[53]

SONUÇ

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki Talmud literatürü İsa'yla ilgili doğrudan ve/veya dolaylı atıflar açısından zengin bir literatür niteliği taşımamaktadır. Bu bağlamda İsa'yla ilgili asıl bilgilere Talmud'un "sansürsüz" baskısında daha çok rastlamak mümkündür. Adı geçen baskıdaki en dikkat çeken atıf, İsa'nın sapkın ve büyücülük yaparak insanları doğru yoldan çıkarması nedeniyle önce taşlanıp sonra asılmasıdır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki ister sansürsüz isterse de sansürlenmiş Talmud metinlerinin bu konudaki ortak özelliği, İsa'nın genellikle; *"yalancı"*, *"büyücü"*, *"sihirbaz" ve "suçlu"* biri olarak tanımlanıyor olmasıdır.

Talmud geleneğinde İsa'yla (şayet aynı İsa'dan bahsediliyorsa) ilgili pasajların genel olarak üç ayrı bağlamda ele alındığı görülmektedir:

a. İsa, farklı pasajlarda farklı isimlerle *(Yeşu, Ben Pantira, Yeşu haNotsri)* adlandırılmıştır.
b. İsa'yı hedef alan suçlamalar nedeniyle pasajlarda ismi genellikle; "*büyücü"*, *"kötü evlat"*, *"kötü öğrenci"*, *"sihirbaz"*, *"putperest"* gibi tanımlamalarla birlikte kullanılmıştır.
c. Pasajlarda ayrıca, mitolojide yapılan iyiliği kötüye kullanan ve eylemlerini kötü yönde hayata geçiren olumsuz bir karakter olarak bilinen *Balaam* kelimesi ve babasının kim olduğu belli olmayan kişiler için

[52] Sanhedrin 43/a. The William Davidson Talmud. (Erişim 23 Şubat 2020).
[53] Pick,"The Personality of Jesus in the Talmud", 29.

kullanılan *mamzer* ve *shetuki* kelimeleri İsa'yı tanımlayan isimler olarak kullanılmıştır.

Son dönemde yapılan Talmud bilimi araştırmalarında, bahsi geçen pasajlarda tasvir edilen İsa'nın Hristiyanlıktaki İsa'yla aynı olmadığı yönünde farklı iddialar ileri sürülmektedir. Fakat bu iddiaların, İsa konusunun Yahudi-Hristiyan polemiğinde zemin oluşturmaması amacıyla modern Talmud bilginleri tarafından öne sürüldüğü düşünülmektedir. Söz konusu iddiaların aksine; *Yeşu, Ben Pantira (Pantira'nın oğlu), Yeşu haNotsri* ve diğerleri gibi isimlerin neredeyse hepsinin Talmud'da İsa'yı adlandırmak için kullanılan isimler olduğu görülmektedir. Örnek olarak, İsa'nın annesi Meryem'le ilgili aynı zamanda İsa'nın doğumu ve infazı ile ilgili pasajlarda öne çıkan bazı detaylar, bahsi geçen isimlerin büyük bir kısmının İsa'ya atfedildiği tezini kuvvetlendirmektedir. Böylelikle, Talmud'un sonraki dönem yayımlanan sansürlenmiş basımlarında, İsa konusunun yer aldığı birçok pasajda, onun doğrudan hedef alınmadan– başka bir konunun detayı olarak– anıldığı, yer verilen bilgilerin büyük bir kısmının sadece imadan ibaret olduğu görülmüştür. Mevcut Talmud literatüründe İsa ve Meryem hakkındaki olumsuz ifadelere gelince, bu ve benzeri ifadelerin pasajlarda yer aldığı fakat yeterli bilgi içermemesi nedeniyle önemsiz nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Talmud literatürünün İsa ve onun yaşamı hakkında yansıttığı bilgiler Hristiyan din adamları tarafından son derece önyargılı ve güvenilmez olarak değerlendiriliyor. Özellikle Talmud literatürünün derlendiği dönem, Hristiyanlığın Yahudi din adamları tarafından eleştirildiği bir döneme denk gelmişti. Mevcut durumun, Hristiyanlık açısından bu kadar önemli bir konunun Talmud'da yer alan metinlere olumsuz yansıması hususunda etkilediği düşünülmektedir.

Her halükârda Talmud literatüründe temsil edilen İsa'nın imajı, nispeten olumsuz ve daha karmaşık bir şekilde tezahür etmektedir. Dahası, Rabbani Yahudilik, İsa'nın tarihsel kişiliğini kabul etse de hiçbir zaman Yeni Ahit tarafından ön planda tutulan Kristoloji anlayışını kabul etmedi. Bu kapsamda, Yahudi din adamları ve Rabbani Yahudiliğin temsilcileri Talmud metinlerinde bahsedilen İsa imajının Hristiyanlıkta *Khristos* olarak adlandırılan İsa imajı ile aynı olmadığını önemle vurgulamaktadır. Sonuç olarak Talmud geleneğinde yer alan bilgilerin İsa'yla ilgili önemli bir kaynak niteliği teşkil etmediği, sadece İsa'nın tarihi kişiliğini inkâr etmeme hususunda Hristiyan geleneğini doğrulamaya hizmet ettiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

A Living Library of Jewish Texts. Erişim 10 Mart 2020. https://www.sefaria.org/

Brewer, David. "Instone Jesus of Nazareth's Trial in the Uncensored Talmud",*Tyndale Bulletin, Tynbul* 62/2 (2011), 269-294.

Derevenskiy, Boris. *İsus Hristos v dokumentah istorii*. Sankt-Peterburg: İzd. Aleteyya, 2001.

Duygu, Zafer. "Nasıralı İsa'nın Erken Dönem Yahudi Literatürüne Yansımaları". *Mukaddime* 8/1 (2017), 155-172.

Duygu, Zafer. *İsa, Pavlus ve İnciller.* İstanbul: Düşün Yayınevi, 2018.

Essay, Review. "Jesus as Mamzer". *A Response to Bruce Chilton's Reconstruction of the Circumstances Surrounding Jesus Birth in Rabbi Jesus,Bulletin for Biblical Research* 14 (2004), 243–255.

Has, Kenan. "Hz. İsa ve Tarihsel Yaşamın Bilgi kaynakları". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2000), 193-209.

Holmen, Tom. *Jesus from Judaism to Christianity*. Edinburgh: T&T Clark, 2007.

Limor, Ora. "Mary and the Jews: The Virgin in the Christian-Jewish Debate". Erişim 5 Mart 2020. http://www.cismor.jp/uploadsimages/sites/2/2014/01/5b10bc383551ecf4e9f06c7155ce2952.pdf

Maas, Anthony. "Genealogy of Christ." *The Catholic Encyclopedia.* Erişim 4 Mayıs 2020. http://www.newadvent.org/cathen/06410a.htm

Pick, Bernhard. "The Personality of Jesus in the Talmud". *The Monist, Published by Oxford University Press* 2/1 (1910), 4-32.

Schäfer, Peter. *Jesus in the Talmud.* United States of America: Princeton University Press, 2007.

Sharon Liberman Mintz- Gabriel M. Goldstein (eds.). Printing the Talmud: From Bomberg to Schottenstein. New York: Yeshiva University Museum, 2005, 318.

Student, Gil. *The Real Truth About The Talmud.* Erişim 24 Şubat 2020. http://talmud.faithweb.com/articles/intro.html

Şiffman, Lourens. *Ot teksta k traditsii, istoriya İudaizma v epohu vtorogo hrama i period Mişnı i Talmuda.* Pre. sang. A.M. Sivertseva, Moskva: Geşarim, 2000.

"Talmud", Kratkaya evreyskaya entsiklopediya. Erişim 2 Mayıs 2020. https://eleven.co.il/talmud- rabbinics/overview/14021/#013

"Tannai", Kratkaya evreyskaya entsiklopediya. Erişim 23 Şubat 2020. https://eleven.co.il/talmud-rabbinics/mishnah/14037/

The Talmud Ben Stada Jesus Stories: Jesus in The Talmud. Erişim 5 Mart 2020. https://enigmose.com/theology/mary_talmud.html

Wimpfheimer, Barry S. *The Talmud*. United States of America: Princeton University Press, 2018.